

בס"ד. שיחת ש"פ וארא, כ"ח טבת, מבה"ח שבט, ה'תשכ"ה.

בלתי מוגה

א. בהתחלת הפרשה נאמר "וידבר אלקים אל משה ויאמר אליו אני ה'", ומפרש רש"י: "וידבר אלקים אל משה — דיבר אתו משפט על שהקשה לדבר ולומר למה הרעותה לעם הזה", "ויאמר אליו אני ה' — נאמן לשלם שכר טוב וכו'".

כלומר: כוונת רש"י לבאר מ"ש "וידבר אלקים גו' ויאמר גו' ה'" — דלכאורה אינו מובן: (א) מהו הצורך בכפל הדברים, (ב) מהו טעם השינוי מדיבור לאמירה ומאלקים להוי'? — ולכן מפרש רש"י שבכתוב זה ישנם ב' ענינים: (א) "וידבר אלקים" — דיבור שהוא לשון קשה¹, ואלקים שהוא שם מדת הדין² — "דיבר אתו משפט כו'", (ב) "ויאמר אליו אני ה'" — אמירה שהיא לשון רכה³, והוי' שהוא שם מדת הרחמים² — "נאמן לשלם שכר טוב וכו'".

ב. והנה, במ"ש רש"י "דיבר אתו משפט כו'", יש מפרשים³ שהכוונה היא למ"ש בהמשך פירוש רש"י⁴ (מדברי הגמרא במסכת סנהדרין⁵) ש"אמר לו הקב"ה חבל על דאבדין ולא משתכחין, יש לי להתאונן על מיתת האבות .. כשביקש אברהם לקבור את שרה לא מצא קרקע עד שקנה בדמים מרובים, וכן ביצחק ערערו עליו על הבארות אשר חפר, וכן ביעקב ויקן את חלקת השדה לנטות אהלו, ולא הרהרו אחר מדותי, ואתה אמרת למה הרעותה".

אבל באמת, אי אפשר לפרש כן, כי, מ"ש רש"י "דיבר אתו משפט כו'", הרי זה ע"פ פשוטו של מקרא, ואילו בנוגע להמשך הדברים הנ"ל אודות האבות ש"לא הרהרו אחר מדותי", מקדים רש"י "ורבותינו דרשוהו", ומסיק ש"אין המדרש מתיישב אחר המקרא כו'".

ויש מפרשים³, שהכוונה ב"דיבר אתו משפט כו'" היא — למ"ש רש"י בס"פ שמות, על הפסוק⁶ "עתה תראה וגו'" (מסנהדרין שם⁵), "הרהרת על מדותי, לא כאברהם שאמרתי לו כי ביצחק יקרא לך זרע,

(4) פסוק ט'.

(5) קיא, א.

(6) ו, א.

(1) פרש"י בעלותך יב, א.

(2) פרש"י נח ת, א.

(3) ראה רא"ם. ועוד.

ואח"כ אמרתי לו העלהו לעולה, ולא הרהר אחר מדותי, לפיכך עתה תראה, העשוי לפרעה תראה, ולא העשוי למלכי ז' אומות כשאביאם לארץ".

אבל באמת, אי אפשר לפרש כן, שהרי ההוכחה של רש"י ש"דיבר אתו משפט כו" היא ממ"ש "וידבר אלקים" (לשון דיבור, ושם אלקים), ואילו בס"פ שמות נאמר "ויאמר הוי" (לשון אמירה, ושם הוי").

[ביאור החילוק בין ב' פירושי רש"י הנ"ל — שבהמשך פרשתנו מביא רש"י את ענין ההרהור אחר מדותיו של הקב"ה (א) מדרשת רבותינו, (ב) ובנוגע לכל שלשה האבות אברהם יצחק ויעקב; ואילו בס"פ שמות מביא ענין זה (א) בפשוטו של מקרא, (ב) ורק בנוגע לאברהם, ובנוגע לאברהם גופא, לא מסיפור קבורת שרה שהוצרך לקנות בדמים מרובים, אלא מסיפור עקידת יצחק — כי, טענת משה "למה הרעותה גוי" לא היתה ענין פרטי שנוגע אליו, אלא ענין שנוגע לכלל ישראל⁷, וע"ד הפשט, אין להשיב על זה מהנהגת אברהם יצחק ויעקב שלא הרהרו אחר מדותיו של הקב"ה בנוגע לעניניהם הפרטיים, די"ל שחשבו שההבטחה לא נתקיימה בגלל שגרם החטא⁸, משא"כ בנדו"ה, הרי לא שייך שחטאו של משה יגרום "הרעותה לעם הזה". ולכן, המענה היחיד הוא רק מהנהגת אברהם בעקידת יצחק, שזהו"ע שנוגע להמשך הדורות שלאחריו. אבל לפי מדרש רבותינו, הרי מצד גודל מעלת האבות שבהיותם למטה היו בבחי' מרכבה כמו למעלה¹⁰, לא שייך אצלם ענין החטא, ולכן יכולים שפיר להוכיח מהנהגת האבות שלא הרהרו כו' גם בנוגע לעניניהם הפרטיים — הוגה ע"י כ"ק אדמו"ר שליט"א¹¹, ונדפס בלקו"ש חט"ז ע' 49-50].

את בניו ואת בתו אחריו" — ע"י בניו דוקא, אע"פ שגם לולי זאת הי' אליעזר דולה ומשקה מתורת רבו (פרש"י לך לך טו, ב), כיון שאין זה דומה כלל לפעולה שנעשית ע"י "ברא כרעא דאבוה" (ראה לקו"ש שבפנים הערה 52. וש"כ).

(10) וכמבואר בדרושי חסידות שגם בהיותם למטה היו במדרגת עולם האצילות (ראה תו"א יתרו עב, ב ואילך. ובכ"מ).

(11) משיחת ש"פ וארא תשל"א, שבה חזר כ"ק אדמו"ר שליט"א על הביאור שנאמר לפני שש שנים (תשכ"ה — בשיחה זו), והוסיף עוד ביאור.

(7) וכמארז"ל (מנחות סה, סע"א ואילך) "משה רבינו אוהב ישראל הי".

(8) כ"ק אדמו"ר שליט"א הזכיר גם מארז"ל (ברכות ה, א) "אם רואה אדם שישורין באין עליו יפשפש במעשיו .. פשפש ולא מצא יתלה בביטול תורה", והוסיף, שישנו הפירוש הידוע בזה*.

(9) וכמ"ש (וירא יח, יט) "למען אשר יצוה

(* אולי הכוונה לפי רב ייבי על תהלים לט, ג. וראה גם ד"ה איתא בוז"ג תרצ"ד פ"ד"ה (נדפס בהוספות לסה"מ תרנ"ט ע' ריד (בהוצאה חוזרת ע' ערב) ואילך) — המו"ל.

אך עפ"ז צריך להבין: למה נאמר רק "וידבר אלקים", ש"דיבר אתו משפט כו", ולא נתפרש מהו המשפט שדיבר אתו?

ג. ויש לומר הביאור בזה:

הטעם שבכתוב נאמר רק "וידבר אלקים", ש"דיבר אתו משפט", ותו לא — הרי זה ע"ד שמצינו בכמה מקומות שהמקרא מקצר ורומז מבלי לפרש, כפי שפירש רש"י על הפסוק¹² "לכן כל הורג קין", "זה אחד מן המקראות שקצרו דבריהם ורמזו ולא פירשו: לכן כל הורג קין, לשון גערה, כה יעשה לו, כך וכך עונשו, ולא פירש עונשו", ועד"ז בכ"מ¹³.

וטעם הדבר — כיון שהתורה אינה מספרת סיפורים בעלמא, גם לא סיפורי צדיקים; בתורה נכתבו רק הענינים שיש בהם הוראה (תורה מלשון הוראה¹⁴), ולא רק ליחיד, אלא לרוב בני האדם ("התורה על הרוב תדבר"¹⁵).

וכיון שבתורה נכתבו רק הענינים שיש בהם הוראה אלינו — לכן נאמר רק "וידבר אלקים אל משה", ש"דיבר אתו משפט על שהקשה לדבר ולומר למה הרעותה לעם הזה", שבענין זה יש הוראה שנוגעת אלינו,

[וכפי שנתבאר לעיל¹⁶ שכתוצאה מטענת משה להקב"ה "למה הרעותה גו" נשתלשל אצל בני" שיהי' צורך לגרשם מארץ מצרים על כרחם. והיינו, שאף שטענת משה יש לה מקום מצד שכל דקדושה, הנה מצד גודל מעלתו של משה רבינו, נחשבת גם טענה זו לענין בלתי־רצוי, בדקות עכ"פ; ומזה נשתלשל אצל שאר בני" ענין חמור יותר — שהיו צריכים לגרשם מן הגלות על כרחם.

ועד כדי כך, שגם עכשיו ישנם כאלו שאינם רוצים לצאת מן הגלות, באמרם, שנמצאים במצב טוב כו'.

וזוהו ה"לימוד זכות" היחידי על כך שאינם ממלאים הוראת ותביעת רבותינו נשיאינו לעסוק בהפצת היהדות והמעיינות בכל התוקף, אף שיודעים אודות הבטחת מלך המשיח עצמו שביאתו תלוי' בהפצת

ועוד.

(12) בראשית ד, טו.

(13) ראה לך לך יג, ו. וישב לט, ד. מקץ

(15) ראה מו"נ ח"ג פל"ד.

(16) שיחת ש"פ שמות ס"ד (לעיל ס"ע

מא, יג. שם, מט. ויחי מח, א. ועוד.

(14) ראה גו"א ר"פ בראשית (בשם הרד"ק). (117 ואילך).

המעיינות חוצה¹⁷ — כיון שסבורים שבשביל עצמם אין להם צורך בביאת המשיח!... ובנוגע להזולת — לא איכפת להם.

האמת היא שנוסף לכך שהיו צריכים לעסוק בהפצת היהדות והמעיינות חוצה בשביל טובת הזולת,

— ובלשון חז"ל בתנא דבי אליהו¹⁸ (בנוגע לסנהדרין): "הי' להם לילך ולקשור חבלים של ברזל במתניהם כו' ויחזרו בכל עיירות ישראל", גם כאשר יש לו טענה של קדושה, שבגלל זה לא יוכל להתפלל באריכות —

הרי ההתעסקות בזה צריכה להיות גם לטובת עצמו — כדי שהוא יצא מן הגלות, אלא שהוא חושב שאינו זקוק לכך, כיון שנמצא במעמד ומצב של "כלי שנגמרה צורתו בטהרה", אבל, האמת היא, שגם אם אכן נמצא במצב כזה, הרי עדיין יש לו צורך בטבילה לקודש¹⁹, שזהו הענין דמשיח כו'.

וזוהי גם ההוראה שיש ללמוד ממשה רבינו בנוגע לכל אחד מישראל, שגם בו יש מבחי' משה רבינו²⁰ — שכאשר אינו מדקדק על עצמו בנוגע לדקות הענינים, יכול להשתלשל מזה אצל הזולת באופן חמור יותר כו'.

אמנם, הוראה זו היא מכללות הענין ש"דיבר אתו משפט"; אבל מהו המשפט שדיבר אתו — אין זה נוגע אלינו, ולכן לא נתפרש הדבר בתורה.

ד. אך עדיין צריך להבין:

כיון שבס"פ שמות מפרש רש"י שהקב"ה אמר למשה "הרהרת על מדותי .. לפיכך כו'", שזהו תוכן של דברי מוסר — א"כ, מדוע לשון הכתוב הוא "ויאמר הוי' אל משה", ולא כמו בפרשתנו: "וידבר אלוקים אל משה"? —

ויש לומר הביאור בזה:

החילוק שבין פרשת שמות לפרשת וארא — שפרשת שמות היא פרשת הגלות, מתחילתה — "ואלה שמות בני ישראל הבאים מצרימה", ועד סופה — שנתגבר קושי הגלות עד כדי כך שמשה רבינו טען "למה

17) אגה"ק דהבעש"ט — כש"ט בתחלתו. 19) חגיגה רפ"ג.

ובכ"מ. 20) תניא רפמ"ב. וראה בארוכה שיחת

ש"פ וארא תשל"א.

18) רבא — פי"א.

הרעותה כו"; ואילו בפרשת וארא מדובר כבר אודות ענין הגאולה — ד' לשונות של גאולה²¹, ואף שעדיין לא יצאו ממצרים בפועל, מ"מ, התחילו כבר המכות, וכבר בטלה העבודה כו"²².

ולכן:

בפרשת שמות, פרשת הגלות, מסיים הכתוב בדבר טוב — שלמרות תוקף הגלות כו', הנה סוכ"ס "ביד חזקה ישלחם וביד חזקה יגרשם מארצו", ולכן כתיב "ויאמר (לשון אמירה) הוי" — שם הוי' שמורה על מדת הרחמים, כיון שהגאולה היא ע"י מדת הרחמים דוקא.

ומ"ש בס"פ שמות: (א) "עתה תראה", "הרהרת על מדותי .. לפיכך עתה תראה, העשוי לפרעה תראה, ולא העשוי למלכי ז' אומות כשאביאם לארץ", (ב) "ביד חזקה יגרשם מארצו", "על כרחם של ישראל", שזהו מה שנשתלשל אצל בני כתוצאה מטענת משה להקב"ה (כנ"ל) — הרי זה רק בדרך אגב וברמז, ואילו מה שנתפרש בכתוב — הרי זה ענין הגאולה.

ורק בפרשת וארא נאמר "וידבר אלקים אל משה", "דיבר אתו משפט על שהקשה לדבר ולומר למה הרעותה לעם הזה".

ואעפ"כ, מיד לאח"ז נאמר "ויאמר אליו אני הוי" — כיון שהתכלית היא שיהי' גילוי שם הוי', מדת הרחמים, ולא רק באופן שמדת הדין תתבטל, אלא יתירה מזה, שמדת הדין עצמה תתהפך למדת הרחמים.

וכפי שיהי' בגאולה מגלות זה — כמ"ש²³ "ונגלה כבוד הוי' וראו כל בשר גו'", ועוד זאת, "ואמרת ביום ההוא אודך הוי' כי אנפת בי"²⁴, שבנ"י יודו להקב"ה על יסורי הגלות שהי' כדאי לסבלם בשביל הגאולה העתידה, שתבוא ע"י משיח צדקנו בקרוב ממש.

* * *

ה. מאמר (כעין שיחה) ד"ה וארא אל אברהם וגו'.

* * *

ו. הביאור בפירושו רש"י בסוף פרשתנו, על הפסוק "ומטר לא נתן ארצה", "לא הגיע, ואף אותן שהיו באויר לא הגיעו לארץ .. לא הוצק

23) ישע"י מ, ה.

24) שם יב, א.

21) ו, ר"ז.

22) ראה ר"ה יא, רע"א.

לארץ" — ביאור חילוק ב' הפירושים, אם נשארו תלויים באויר, או שנתבטלה מציאותם; השייכות למארוז"ל²⁵ "גמירי משימא .. משקל לא שקלי", אם "גמירי" הוא מדאורייתא, שעפ"ז, ביטולו של המטר (לקיחתו בחזרה) הוא פלא גדול יותר מאשר העמדתו באויר, או רק דרבנן, שעפ"ז, אין ביטול המטר נס גדול כ"כ, אלא העמדתו באויר הוא נס גדול יותר; והחילוק בנוגע לתשובה דפרעה (כתוצאה ממכת ברד), אם הי' בכחה לבטל לגמרי את החטא, ובמילא גם את העונש, או לא — הוגה ע"י כ"ק אדמו"ר שליט"א, ונדפס בלקו"ש ח"ו ע' 46 ואילך.

